

**Ивана П. Бодрожич**

*Криминалистичко-полицијска академија, Београд*

## **НАДЛЕЖНОСТ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА И КРИВИЧНО ДЕЛО ТЕРОРИЗМА \***

### **Сажетак**

*У раду се обрађује питање да ли је међународна заједница, у оквиру процеса развоја правних инструмената реакције на савремене тешке облике криминалитета, тероризам препознала, као у тој мери друштвено опасан феномен, да га уврсти у стварну надлежност јединог универзалног међународног судског тела Међународног кривичног суда и прогласи међународним кривичним делом. Будући да начела међународног кривичног права своју правну снагу црпе из општеприхваћених принципа националних кривичних законодавства и материјалноправно утемељење тероризма као категорије међународног кривичног права мора да испуни строге стандарде који важе и за обликовање обележја бића кривичног дела на националном нивоу. Оно што приликом стварања норми међународног кривичног права посебно мора бити испоштовано је и начело солидарности и узајамног поверења међу државама, које подразумева ограничења суверенитета држава у правцу преношења дела своје надлежности на наднационалне институције међународне заједнице, какав је МКС. У прилог томе аутор након разматрања различитих могућности за препознавање*

---

\* Рад је настао као резултат рада на пројекту „Криминалитет у Србији и инструменти државне реакције“, који се реализује на Криминалистичко-полицијској академији. Руководилац пројекта проф. др Драгана Коларић.

тероризма као кривичног дела из стварне надлежности МКС-а износи бројне аргументе који иду у прилог могућности препознавања и предвиђања тероризма као засебног међународног кривичног дела за које би МКС био надлежан *pro futuro*.

**Кључне речи:** кривично дело тероризма, међународно кривично дело, Међународни кривични суд, стварна надлежност, ратни злочин, злочин против човечности

## О МЕЂУНАРОДНОЈ ДИМЕНЗИЈИ КРИВИЧНОГ ДЕЛА ТЕРОРИЗМА

Кривична дела тероризма представљају у контексту националног кривичног законодавства кривична дела са међународном димензијом и налазе се у групи кривичних дела која су инкриминисана, највећма, у складу са прихваћеним међународно обавезујућим документима, које је Србија ратификацијом преузела у национално законодавство.

Уколико се пође од премисе да је реч о кривичним делима са израженим међународним карактером, поставља се питање да ли је и међународна заједница, у оквиру процеса развоја правних инструмената реакције на савремене тешке облике криминалитета, тероризам препознала, као у тој мери опасан да га уврсти у стварну надлежност<sup>1)</sup> јединог универзалног међународног судског тела Међународног кривичног суда (*International Criminal Court*)<sup>2)</sup> - МКС и прогласи међународним кривичним делом.

Међународни кривични суд настао је као последица дугачког историјског развоја међународног кривичног правосуђа, као легално и легитимно основан међународни судски орган, чијим су оснивачки актом, Римским сататутом, у његову основну стварну надлежност<sup>3)</sup> стављена кривична дела ратних

- 1) Стварна надлежност, поред месне и функционалне надлежности представља једну од три врсте надлежности кривичног суда и подразумева право и дужност једног кривичног суда да води кривични поступак у односу на одређену кривичну ствар, да донесе одлуку у односу на њу, с обзиром на тежину кривичног дела које је предмет кривичног поступка, односно друге особености предмета поступка. Према: М. Шкулић, *Кривично процесно право*, Београд, 2015, стр. 91 – 92.
- 2) О оснивању и карактеристикама права које примењује Међународни кривични суд видети: З. Стојановић, *Међународно кривично право*, Београд, 2012, стр. 127 – 130.
- 3) Основна стварна надлежност МКС је ограничена на најтежа кривична дела, која су при том таксативно набројана.

злочина, злочин против човечности, злочин геноцида и злочин агресије, који је условно прихваћен као кривично дело за које ће овај судски орган бити надлежан тек након усвајања његове дефиниције.<sup>4)</sup>

## МОГУЋНОСТ ПРОШИРИВАЊА СТВАРНЕ НАДЛЕЖНОСТИ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА НА КРИВИЧНО ДЕЛО ТЕРОРИЗМА

Међународни кривични суд, чија се улога приоритетно везује за примену одредаба из корпуса међународног кривичног права, значајно је ограничен управо некохерентношћу овог засебног нормативног система, који *in statu nascendi* никако не добија обрисе једног свеобухватног система норми, за који би важила општа правила, а не селективни приступ омеђен интересима великих сила, које увек када у колизију дођу њихови циљеви и интереси дерогирају норме међународног кривичног права, било тако што их флагрантно крше, било тако што их злоупотребљавају, тумачењем које је најчешће екстензивно и одступа од *ratio legis* норме која се тумачи. Реч је о *soft law* систему правних норми, чија специфична правна природа деривира из чињенице да основу за његову изградњу чине две различите правне гране – кривично право и међународно јавно право. Различити извори,<sup>5)</sup> начела, карактер и садржина ових

4) МКС нема ефективну стварну надлежност у односу на злочин агресије, иако она формално јесте сврстана у његову стварну надлежност, те ће он фактички овај део своје надлежности моћи да остварује тек након што осетљиво питање агресије буде дефинисано. Опширније о врстама надлежности Међународног кривичног суда видети: М. Шкулић, *Међународни кривични суд – надлежност и поступак*, Београд, 2005, стр. 345 – 351.

5) Извори кривичног права деле се на међународне и националне, а национални на посредне и непосредне, у оквиру које поделе једино закон има својство главног и непосредног извора националног кривичног права, док сви остали: устав, подзаконски прописи, судска пракса, теорија кривичног права и обичај имају својство посредног, допунског извора. Извори међународног јавног права су обичаји, уговори, општа правна правила прихваћена од стране просвећених народа, судске одлуке, теорија, једностранни акти држава и одлуке међународних организација. Чињеница да различити извори чине основу две правне гране из којих настаје међународно кривично право, никако не значе немогућност њиховог усклађивања, већ само њихово свеобухватно усклађивање са основним начелом, начелом законитости, које не мора бити схваћено искључиво у контексту постојања Кодекса кривичног права на међународном нивоу, већ се односи на са законом изједначени међународни правни акт, који би требало да испуњава сва четири сегмента начела законитости.

правних грана у много чему опредељују ограничени карактер међународног кривичног права.<sup>6)</sup>

Међународно кривично право као систем правних прописа на којима почива међународна кривичноправна сарадња различито се развијао до почетка XX века, до ког времена је био карактеристичан по аутодетерминизму, односно суверености државе по питању моделовања своје кривичноправне заштите, и у XX веку, који карактерише изражен утицај међународног права над националним.<sup>7)</sup>

Релација између националних и међународног правног система огледа се не само у утицају који су једни на друге вршили, већ и у начину примене норми међународног кривичног права у будућности.

Иако велики број кривичноправних решења националних законодавстава јесте преузет из међународних аката које су државе потписале,<sup>8)</sup> није занемарљив ни утицај достигнућа националних законодавстава у процесу нормирања решења у међународним документима.

Ова два система норми требало би да буду комплементарни, зато што се норме на којима почива међународна кривичноправна сарадња налазе како у нормама међународног, тако и у нормама националног (материјалног и процесног права).<sup>9)</sup>

Статут МКС-а као изворе права међународне кривичноправне сарадње издваја, у чл. 21: 1) Статут, Елементе злочина и Правила процедуре и доказивања; 2) уговор, принципе међународног права и принципе међународног права у оружаном сукобу и 3) опште правне принципе изведене из националних закона, као и националне законе држава, које би иначе имале надлежност за кривично гоњење конкретног кривичног дела,

---

6) M. Ch. Bassiouni, E. M. Wise, *Aut dedere aut Judicare: The Duty to Extradite or Prosecute in International Law*, Dordrecht, 1995, p. 49 – 50.

7) Опширније о међународној кривичноправној сарадњи и односу националних и наднационалних механизма супротстављања криминалитету видети: С. Бејатовић, „Међународна кривичноправна сарадња као инструмент сузбијања криминалитета“, у: *Савремене тенденције кривичне репресије као инструмент сузбијања криминалитета*, Бијељина, 2010, стр. 104 – 107.

8) Листу најзначајнијих међународних уговора којима су државе преузеле обавезу криминализације одређених недозвољених активности у националним законодавствима и категорије кривичних дела покривених (предвиђених) овим уговорима видети: M. Ch. Bassiouni, „The Sources and Content of International Criminal Law: A Theoretical Framework“, in: *1 International Criminal Law*, 1999, p. 3 – 126.

9) С. Бејатовић, *op. cit.*, стр. 109.

уколико нису у колизији са одредбама Статута, међународним законима и међународно признатим нормама и стандардима.<sup>10)</sup>

На овом месту може се поставити начелно питање и у вези са правном природом Статута МКС – а, као правног акта у оквиру којег би било потребно предвидети тероризам као међународно кривично дело, за које би он био надлежан.

Овај правни акт уједно је и материјалноправног и процесноправног карактера, будући да су у њему осим одредаба материјалноправног карактера, којима су детаљно одређена кривична дела која су у надлежности суда, садржане и одређене одредбе из општег дела кривичног права, док се процесноправни део односи на поступак пред судом. Статут има истовремено и јурисдикциони карактер будући да садржи низ одредаба о надлежности овог судског органа. Сматрамо да је реч о мешовитој правној природи овог правног акта, код којег се функција набрајања кривичних дела из његове стварне надлежности није исцрпела његовим усвајањем, чему у прилог посебно говори отворени статус који кривично дело агресије има, још од времена усвајања овог акта, чл. 5. ст. 2, који се ни након ревизионе конференције у Кампали није променио, већ је и њом извршено допунско одлагање, како прецизног уобличавања апстрактног неправда, тако и питања надлежности суда за његово процесуирање.<sup>11)</sup> У вези са тиме истичемо став да је нормирање кривичног дела тероризма, отворено правно питање,<sup>12)</sup> те да није искључена даља специјализација овог суда, будући да он може, у складу са јурисдикционим карактером, додатно да проширује своју надлежност у складу са ставом изнетим у чл. 17. Статута, који успоставља корелацију између поступања Суда и важности случаја. О значају који поједини терористички акти имају за међународну заједницу у целини, као и о степену конкретизоване штете оличене у повреди заштитног објекта, говорили су противници увођења тероризма у каталог кривичних дела из стварне надлежност МКС- а, али она може бити тумачена и тако да у случају изузетног значаја, који одређени акт има

10) E. M. Wise, E. S. Podgor, *International Criminal Law, Cases and Materials*, New York, 2000, p. 610.

11) Иако дефиниција агресије јесте усвојена Резолуцијом *RC/Res. 6*, од 11. јуна 2010., она је остала у духу Резолуције Генералне скупштине 3314 из 1974, тако да настојања да тероризам добије своје материјалноправно утемељење, макар као једна од алтернативно предвиђених радњи извршења кривичног дела агресије, нису остварена.

12) *Ibid.*, p. 677 – 678.

за међународну заједницу, Суд може бити заинтересован за проширење своје надлежности у складу са циљевима који су му приликом формирања постављени.

Питање проширивања надлежности Суда на друга међународна кривична дела свој одговор има у одредбама Резолуције Е, усвојене на завршетку пленипотенцијарне Конференције Уједињених нација о оснивању Међународног кривичног суда (*Resolution E annexed to the Final Act*)<sup>13)</sup> у којој се између осталог наводи да су „терористички акти, без обзира на учиниоца, место или врсту радње извршења, мотиве или методе препознати као озбиљна кривична дела за чије је сузбијање заинтересована међународна заједница“, уз жаљење што једна општеприхваћена дефиниција кривичног дела тероризма није омогућила његово сврставање у стварну надлежност Суда и истицање отворене могућности проширивања надлежност Суда, путем ревизионих механизма, предвиђених чл. 123. Статута, који омогућавају да на ревизионој конференцији Статута, буду усвојени амандмани, који могу да се односе и на листу кривичних дела садржаних у чл. 5. Статута.<sup>14)</sup>

## ПРОБЛЕМ ОДРЕЂЕЊА ОБЕЛЕЖЈА ТЕРОРИЗМА КАО ЗАСЕБНОГ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Међународно кривично право представља резултат вишедеценијског развоја свести и механизма заштите, који почињају на великом броју уговора, декларација, одлука и препорука усвојених на универзалном и регионалном нивоу, којима се одређена недозвољена понашања означавају као кривична дела.<sup>15)</sup> У погледу одређења појма међународног кривичног дела

---

13) *U.N. Doc. A/CONF/183/10*

14) О немогућности да се на међународном нивоу суди учиниоцима кривичних дела тероризма, услед ненадлежности МКС-а и изостанка кривичне надлежности Међународног суда правде, као и о непостојању деје да се формирају *ad hoc* трибунали за поједине дестичне случајеве тероризма, погт напада на од 11. септембра опширније: С. Greenwood: „International law and the “war against terrorism”, *International Affairs*, Vol. 78, 2002, p. 301- 317.

15) Појам међународног кривичног права подразумева скуп међународних аката која за државе које су их прихватиле садрже обавезу да предвиде одређена понашања у свом кривичном законодавству као кривична дела. О проблемима дефинисања и великом броју различитих одређења појма ове научне дисциплине видети више: З. Стојановић, *op. cit.*, стр. 15- 17.

разликује се схватање овог појма у ширем и у ужем смислу, па се и схватање тероризма као међународног кривичног дела може посматрати у односу на ову поделу међународних кривичних дела. Поред наведене поделе у литератури се помиње и подела на „међународна кривична дела“, за која је одредбама међународног права предвиђена одговорност појединаца и „кривична дела од међународног значаја“, за која је одредбама међународног права успостављена обавеза за државе да гоне и кажњавају учиниоце оваквих кривичних дела. Нису сва кривична дела од међународног значаја истовремено и међународна кривична дела, па се у контексту ове поделе издваја управо кривично дело тероризма, за које је мрежом међународних прописа предвиђена сарадња држава у правцу његовог сузбијања, али оно засебно није означено као кривично дело за које је надлежан МКС.<sup>16)</sup>

Под појмом међународног кривичног дела у ужем смислу сматрају се кривична дела за која се након окончања Другог светског рата судило пред међународним судовима у Нирнбергу и Токију, у која спадају ратни злочини, злочин против мира, злочин против човечности и злочин геноцида.<sup>17)</sup> Јасно је да се у контексту поменути поделе кривично дело тероризма не може категорисати као међународно кривично дело у ужем смислу.

Своје место у систему норми међународног кривичног права кривично дело тероризма може да пронађе у оквиру појма међународног кривичног дела у ширем смислу,<sup>18)</sup> под којима се подразумевају сва она кривична дела за које је међународна заједница заинтересована да буду сузбијана због њиховог међународног карактера. На овај начин схваћен појам међународног кривичног дела несумњиво обухвата кривично дело тероризма.<sup>19)</sup>

16) Неки савремени ставови усмерени ка одређивању природе и домета међународног кривичног права настоје да бришу разлику између две врсте међународних кривичних дела, те таквима сматрају сва она која имају „заједнички именован одређен као заштита интереса који представљају заједничке вредности светске заједнице“. Према: М. Ch. Bassiouni, *Introduction to Symposium on The Teaching of International Criminal Law*, 1 Touro J. Transnat'l L. 129, 1988, p. 130.

17) З. Стојановић, *op. cit.*, стр. 15.

18) Исто J. Paust, „Terrorism as an International Crime, in Giuseppe Nesi (ed.), *International Cooperation in Counter-Terrorism – The United Nations and Regional Organizations in the Fight Against Terrorism*, Burlington, 2013, p. 25 – 33.

19) Став да се тероризам може сматрати као озбиљно међународно, уговорним путем настало, кривично дело, које има капацитет да постане право међународно кривично

Развој кривичноправних норми о сузбијању тероризма ишао је од секторски оријентисаног приступа прихваћеног у документима ОУН, до релативно јединственог система правних правила на нивоу ЕУ, који су довели до унификације одредаба о кривичном делу тероризма и њему сродним кривичним делима, о чему је више речи било у претходна три поглавља овог рада, будући да је категорија кривичног дела тероризма обрађена, како као категорија из корпуса норми *aqui communitaire*, тако и као кривичноправна категорија у значајнијим упоредноправним системима и националном законодавству.

Иако у међународној заједници нико не спори опасност од терористичких аката ипак на наднационалном, универзалном нивоу изостаје јединствена дефиниција кривичног дела тероризма, која представља *condition sine qua non* за изградњу осталих механизма заштите, са израженом улогом међународног кривичног суда у њему. У том смислу ниво остварене хармонизације на нивоу ЕУ требало би да послужи као основа за усаглашавање интереса и отклањање конфликтних тачака у односима држава на нивоу ОУН, како би се конституисала конзистентна и универзално релевантна дефиниција кривичног дела тероризма, која би подразумевала брисање разлике између државног, индивидуалног и групног тероризма, међународног и домаћег тероризма, идеолошки, верски и политички фундираног тероризма.<sup>20)</sup>

Оваква дефиниција тероризма омогућила би сврставање овог кривичног дела у стварну надлежност Међународног кривичног суда<sup>21)</sup> и омогућила покретање судских поступака

---

дело из надлежности МКС-а заступају К. Ambos и А. Timmermann. О могућности да се екстремне форме терористичких понашања квалификују као злочин против човечности или као ратни злочин, и да тиме потпадну под ингеренције међународног кривичног правосуђа, као и о развијеним аспектима обичајног дефинисања кривичног дела тероризма, којима недостаје прецизност и предвиђеност у неком писаном акту видети опширније: К. Ambos, А. Timmermann, "Terrorism and customary international law", in: Ben Saul (ed.), *Research handbook on international law and terrorism*, Elgar, 2014, p. 20 – 38.

20) О тероризму као међународном кривичном делу, код којег се учешће државе било директно или индиректно не предвиђа као обележје бића кривичног дела, а чије је предвиђање усмерено ка онемогућавању „криминалног раја“ за његове учиниоце, као и о остале две подврсте међународних кривичних дела (кривична дела нужно везана за учешће државе у њиховом извршењу и кривична дела појединаца усмерена ка кршењу одредаба о незаконитој трговини или повреди заједничких интереса држава, који захтевају интензивiranу међудржавну сарадњу) видети више: Е. М. Wise, „International Crimes and Domestic Criminal Law“, 38 *De Paul. L. Rev.* 923, 1989, p. 956 - 966.

21) У тренутку писања овог рада МКС није надлежан за кривична дела тероризма, иако је приликом усвајања његовог статута у Риму 1998. године, па и на потоњој конференцији



против лица која би се теретила за кривично дело тероризма као међународно кривично дело *per se*, а не за кривично дело злочин против човечности или ратни злочин, како се према мишљењима неких аутора тероризам може квалификовати и на тај начин омогућити његово процесуирање према сада важећем статуту.<sup>22)</sup> Гледање које је тероризам повезивало експлицитно са кривичним делом агресије до изражаја је дошло 1954. године у оквиру рада Комисије за међународно право, која је приликом израде нацрта Кодекса кривичних дела против мира и безбедности човечанства<sup>23)</sup> у члану 2. ст. 6. дефинисала кривично дело против мира и безбедности човечанства као предузимање или охрабрење од стране власти једне државе терористичких активности у другој држави или толерисање од стране власти једне државе организовања активности усмерених ка извођењу терористичких аката у другој држави“.<sup>24)</sup>

## ТЕРОРИЗАМ КАО РАТНИ ЗЛОЧИН И ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ

Схватање које омогућава процесуирање тероризма пред МКС, на тај начин што ће се терористичке активности подвести, под појам кривичног дела ратног злочина или злочина против човечности заступа А. Касезе.<sup>25)</sup>

---

у Кампали, одржаној у 2010, са циљем ревидирања одредаба Римског статута усмерених ка даљем проширивању надлежности суда на кривично дело агресије, криминализацију употребе одређених врста оружја и разматрање одредаба о неизручивању сопствених држављана МКС, било настојања одређених држава да и кривично дело тероризма буде сврстано у његову стварну надлежност. Више о ревидирању одредаба Римског статута: <https://www.ictj.org/rome-stature-review-conference>, приступљено дана 3. 06. 2015.

- 22) Према одредбама другог поглавља Статута Међународног кривичног суда под називом – Надлежност, прихватљивост и важење у оквиру чл. 5. као кривична дела из надлежности суда наводе се геноцид, злочин против човечности, ратни злочини и кривично дело агресије, за које ће суд бити надлежан тек након што елементи његовог бића буду прецизирани. Ни након поменуте ревизионе конференције одржане у Кампали (Уганда) кривично дело агресије није уврштено у стварну надлежност, већ је остављен рок од седам година, дакле до наредне конференције. Е. М. Wise, Е. S. Podgor, *International Criminal Law, Cases and Materials*, New York, 2000, p. 20.
- 23) Који никада није формално усвојен од стране Генералне скупштине ОУН нити је заживео у уговорном облику, али пружа увид у начин на који је тероризам поиман као кривично дело средином 20. Века, јер према речима I. Brownlie „чак и нератификовани уговор може бити сматран као доказ општеприхваћеног правила, барем у кратком року“. Наведено према: B. Saul: “ Attempts to define Terrorism in International Law“, *Netherlands International Law Review*, LII /2005, p.58.
- 24) *Ibid.*, p.66.
- 25) А. Касезе, *Међународно кривично право*, Београд, 2005, стр. 145 – 151.

Када је у питању **консумирање аката тероризма под појам ратног злочина**, поменути аутор наводи да је одредбама међународног хуманитарног права, тачније чл. 33. ст. 1. Четврте Женевске конвенције из 1949. године<sup>26)</sup>, предвиђена забрана вршења терористичких аката против цивила који имају статус „заштићених лица“, без обзира на то да ли поменуте акте врше оружане снаге зараћених страна против лица која се могу наћи на територији зараћене стране као интернирци или на окупираној територији.<sup>27)</sup>

Одредбама чл. 4. ст. 2. Другог допунског протокола из 1977. године<sup>28)</sup> акти тероризма против цивила или лица која су престала да учествују у сукобу су забрањени и у унутрашњим оружаним сукобима, из чега он извлачи закључак о забрањености тероризма управљеног против цивила одредбама међународног хуманитарног права.<sup>29)</sup>

Према Касезеу следећи конститутивни елементи тероризма морају постојати да би он био схваћен као ратни злочин. Пре свега забрањено понашање мора подразумева силу или претњу силом према цивилима или другим лицима која су престала да учествују у оружаним сукобима. Затим, акти насиља могу бити усмерени и према цивилним објектима, чак иако су празни, уколико је циљ таквих активности терорисање становништва. Специфична намера мора постојати и у време предузимања аката за време оружаних сукоба, али радње које су усмерене ка застрашивању непријатеља увек су јавне по природи, тако да било који други мотиви немају никакву правну релевантност., код тероризма као ратног злочина.<sup>30)</sup>

---

26) Конвенција о заштити грађанских лица за време рата.

27) О начину на који тероризам може бити третиран према одредбама међународног хуманитарног права, о забрани терористичких аката у ратним и оружаним сукобима, предвиђеним чл. 33 IV Женевске конвенције опширније видети: М. Sassoli, „Terrorism and War“, *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 4, 5/2006, p. 959 – 981.

28) Реч је о једном од два допунска протокола, који су усвојени на дипломатској конференцији из 1977, којима су допуњене Женевске конвенције. Први Протокол се односи на међународне, а други на унутрашње сукобе.

29) Под којим се подразумева скуп норми и принципа међународног ратног права који за циљ имају заштиту жртава рата односно хуманизацију рата, или ређе грана међународног права која се бави основним међународно признати људским слободама и правима. Наведено према: Б. Кривокапић, *Лексикон међународног права*, Београд, 1998, стр. 150.

30) А. Cassese, „The Multifaced Criminal Notion of Terrorism in International Law“, *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 4, 5/2006, p.946 -948.

Са друге стране Касезе отвара **могућност да кривично дело тероризма буде квалификовано као злочин против човечности** наводећи услове који морају бити испуњени у случају примене ове правне фикције. Дакле, иако одређено конкретно неправо суштински представља акт тероризма,<sup>31)</sup> оно може бити квалификовано као злочин против човечности, уколико је реч о делатностима које представљају део распрострањене или систематичне праксе уперене против цивила, чији извршиоци знају да су њихове радње део општег или систематског обрасца понашања. Овоме додаје и могућност ширег тумачења пасивног субјекта, проширујући ту категорију и на војна лица или војне инсталације.<sup>32)</sup>

Полазећи од става да се правим међународним злочинима, односно кривичним делима имају сматрати они који су предвиђени међународним обичајним правом, којима се нападају универзалне вредности утврђене међународним правилима, А. Касезе све засебне терористичке акте предвиђене секторским конвенцијама, подводи под појам правог међународног кривичног дела, за које су националне власти надлежне у погледу кривичног гоњења и кажњавања и за које није надлежан ниједан, па ни Међународни кривични суд. На овом месту појављује се као важан однос између примене одредаба међународног кривичног права на националном нивоу и питања међусобне усаглашености различитих механизма који учествују у креирању националног и међународног кривичног

31) Став да се тероризам може подвести под инкриминацију злочина против човечности из чл. 7. Статута Међународног кривичног суда, као и предности таквог концепта заступа R. Arnold наводећи следеће: **прво**, члан 7. је заснован на обичајном праву и стога се може примењивати универзално, **друго**, кривично дело може бити учињено и од стране државног и недржавног субјекта, па одредба покрива случајеве и недржавног и државног тероризма, **треће** злочин против човечности покрива широк спектар потенцијалних пасивних субјеката, јер обухвата дипломатске представнике, представнике влада, ратне заробљенике, билеснике и рањенике, као и остала лица онеспособљена за борбу и остале цивиле, који могу имати и исто држављанство као и учиниоци, четврто, са процесноправног аспекта статут у чл. 102 предвиђа предају окривљених, која подразумева изучење окривљеног МКС-у, у складу са одредбама Статута, док екстрадиција подразумева изучење окривљеног другој држави и заснива се на билатералном или мултилатералном уговору и представља сложенији, по правној природи, значајно другачији процес. Образлажући став о прихватљивости екстензивне примене злочина против човечности на акте тероризма она наводи бројне судске одлуке о чему опширније : R. Arnold, „ Terrorism as a Crime Against Humanity under the ICC Statute, in Giuseppe Nesi (ed.), *International Cooperation in Counter- Terrorism – The United Nations and Regional Organizations in the Fight Against Terrorism*, Burlington, 2013, p. 121 – 138.

32) А. Касезе, *op. cit.*, стр. 147 – 148.

права. Сматрамо да је на овом нивоу развоја међународних односа, које карактерише изражена доминација великих сила, те неравноправни однос снага држава у оквиру универзалне организације и међународних аката који чине корпус норми међународног кривичног права, оправдано задржати мешовити модел примене међународног и националног кривичног права, који би требало да карактерише однос комплементарности.<sup>33)</sup>

Касезе међународно кривично дело посматра као инкриминаторни израз *ius cogens* норми, које у контексту међународног права чине фундаменталне принципе чији квалитет чини основу за нормирање, односно обликовање бића међународних кривичних дела.<sup>34)</sup> Он истовремено констатује да ни национални ни Међународни кривични суд нису користили правне могућности које пружају правила међународног права, када је у питању квалификовање терористичких аката, као једног од поменутих кривичних дела из стварне надежности МКС- а, па критикује став у коме је предност дата ванправним, неуставним, војним методама супротстављања и сузбијања тероризма у односу на оне које нуди кривична правда.

Иако сматрамо да је спрема значаја у савременом друштву, вредности заштитног објекта и степена друштвене опасности било оправдано тероризам предвидети као кривично дело из стварне надлежности МКС и нормативно обликовати ову инкриминацију одредбама његовог статута, ипак нам се чини да је овакво екстензивно тумачење извора међународног кривичног права које нуди А. Касезе у нескладу са начелом законитости, као једним од основних начела савременог међународног кривичног права, те да се ни обичај ни норме међународног хуманитарног права не могу сматрати изворима, који

---

33) О међусобном односу националних и наднационалних модела примене одредаба међународног кривичног права и конкурентној надлежности међународног кривичног суда и националних судова видети опширније: З. Стојановић, *Међународно кривично право*, Београд, 2012, стр. 131 -133; М. Мајић, „Будућност примене међународног кривичног права на националном нивоу и постојеће алтернативе“, у : *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, III део*, Београд, 2009, стр. 258 – 260.

34) О критеријуму перемпторности као једином правом правном критеријуму за изградњу материјалноправних норми из корпуса међународног кривичног права, као и о односу који се нормирањем тероризма успоставља у односу државе и појединца, те изостанку квалитета тероризма као општег института међународног јавног права видети више: Т. Шурлан,“ О потенцијалу тероризма за статус међународног кривичног дела“, *Међународна политика*, 1143/2011, јул – септембар, Београд, стр. 86 – 87.

би представљали основ за утврђивање индивидуалне кривичне одговорности и изрицање казне. Поменути извори могу само да послуже као основа при изградњи нормативних обележја бића појединих међународних кривичних дела, за која МКС постаје надлежан тек након њиховог експлицитног предвиђања у чл. 5. Статута, у оквиру којег се налазе одредбе о кривичним делима из стварне надлежности овог суда.

Сматрамо да се изостанак дефинисања тероризма као међународног кривичног дела приоритетно везује за изостанак сагласности о конститутивним обележјима овакве категорије деликата у неком универзалном међународном документу, те да би се екстензивно тумачење одредаба о ратним злочинима или злочину против човечности морало означити као креативна аналогија, јер начело законитости важи и у области међународног кривичног права и недвосмислено обухвата и *lex stricta*, које у случају квалификације аката тероризма као злочина против човечности или ратног злочина не би било испоштвана, односно било би искључено због претерано екстензивног тумачења ове норме.<sup>35)</sup> Изостанак поменуте дефиниције означава да се једноставно радило о непрепознавању овог кривичног дела као међународног кривичног дела, та да државе нису имале амбицију да тероризам буде квалификован као једно од кривичних дела из стварне надлежности МКС-а.<sup>36)</sup>

Сматрамо да се питања могућности проширивања надлежности МКС-а и на засебно кривично дело тероризма везују за сложену правну природу међународног кривичног права, чију основу чине две међусобно различите правне гране. Њихови различити извори, начела и системи нуде различите од-

---

35) Тако М. Филипо сматра да се тероризам може јавити као један од начина извршења злочина против човечности, о чему опширније: М. Di Filippo, „Terrorist Crimes and International Cooperation: Critical Remarks on The Definition and Inclusion of Terrorism in the Category of International Crimes“, *European Journal of International Law*, Vol. 19, 3/ 2008, p. 533 – 570.

36) Приликом израде Стаута МКС-а десетак држава је предлагало да и кривично дело тероризма буде у надлежности Суда, док се други број држава (Алжир, Шри Ланка, Индија и Турска) залагао за увођење тероризма као једне од алтернативно предвиђених радњи кривичног дела злочина против човечности, али је поменути предлог одбијен уз истицање проблема у вези са одређењем правног опсега тероризма, политизацијом Суда и значајем који поједини терористички акти имају у контексту сложеног и скупог кривичноправног апарата чије се покретање изискује нормирањем тероризма као кривичног дела за које је надлежан МКС. О поменутом видети опширније: Т. Шурлан, *op. cit.*, стр. 88 и З. Стојановић, Д. Коларић, *Кривичноправно сузбијање организованог криминалитета, тероризма и корупције*, Београд, 2014, стр. 160.

говоре на питање да ли тероризам може бити категорија међународног кривичног права, као кривично дело *per se*.<sup>37)</sup>

## ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

*Са аспекта кривичног права*, а с обзиром на то да тероризам представља кривично дело у националним законодавствима, која чине основ за развој нормативних решења на наднационалном нивоу, један од логичних предуслова за његово комплементарно предвиђање као међународног кривичног дела је испуњен.

Кривично дело тероризма спада, такође, у категорију кривичних дела *mala in se* око чије кажњивости и степена друштвене опасности ништа није спорно. Реч је о кривичним делима која представљају зло сама по себи, те је кривично-правно реаговање оправдано и нужно у овој области.

Полазећи од чињенице да су у процесу дефинисања тероризма предузимани бројни напори на регионалном и универзалном нивоу, као и од речи Ф. фон Листа, да је „наука кривичног права као разјашњење општих обележја кривичног дела нужно интернационална“,<sup>38)</sup> такође се јавља као оправдано предвиђање једног засебног међународног кривичног дела.

Будући да начела међународног кривичног права своју правну снагу црпе из општеприхваћених принципа националних кривичних законодавства и материјалноправно утемељење тероризма као категорије међународног кривичног права мора да испуни строге стандарде који важе и за обликовање обележја бића кривичног дела на националном нивоу. Оно што приликом стварања норми међународног кривичног права посебно мора бити испоштовано је и начело солидарности и узајамног поверења међу државама, које подразумева ограничења суверенитета држава у правцу преношења дела своје надлежности на наднационалне институције међународне заједнице, какав је МКС.

37) О значају односа међународног права и кривичног права за међународно кривично право видети опширније: З. Стојановић, *op. cit.*, стр. 17 – 20.

38) О интернационалном карактеру кривичноправне науке која почива на општим сазнањима, без ограда постављених националним законодавствима видети опширније: Н. Ј. Hirsch, „Internacionalizacija kaznenog prava i kaznenopravne znanosti“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1/2005.

На крају кривично право у процесу свог развоја подразумева како декриминализацију одређених понашања, чији степен друштвене опасности више није у довољној мери изражен да би било потребно покретати кривичноправни апарат у одређеним случајевима, тако и усавршавање постојећих нормативних решења, њиховим преобликовањем, допуњавањем и изменама, тако и криминализацију нових облика недозвољених понашања, чија криминална количина оправдава кривичноправну реакцију. Стога, сазревање свести о високом степену друштвене опасности и великој вредности човечности и међународног права као објекта којем се нормирањем тероризма као међународног кривичног дела настоји да пружи кривичноправна заштита оправдава приступање изградњи нормативних обележја бића међународног кривичног дела тероризма, за чије би кривично гоњење био надлежан МКС.

Уколико одређени догађај или догађаји у себи садрже довољан степен „важности“, са аспекта заинтересованости међународне заједнице и уколико испуњава услове да се схвати као „најтежи злочин признат од целокупне међународне заједнице“<sup>39)</sup> онда тероризам може бити установљен и признат као *ius cogens* норма, која се представља одговарајући правни критеријум за изградњу новог кривичног дела из надлежности МКС- а.

Аргументи који иду у прилог могућности препознавања и предвиђања тероризма као међународног кривичног дела су: природноправни и шири криминалнополитички аргументи; друштвена опасност и вредност интереса међународне заједнице представља легитиман објект кривичноправне заштите; међународно кривично право, као систем усклађених односа између националних и међународног кривичног суда, представља неизоставан облик реакције међународне заједнице на овај тешки облик криминалитета; различити правни извори кривичног и међународног јавног права, заједнички чине основу за изградњу елемента бића кривичног дела тероризма, али само као посредни извори, од којих се једино закон (односно, међународно прихваћени уговор) може сматрати директним извором међународног кривичног права, који представља основ за утврђивање индивидуалне кривичне одговорности и приме-

---

39) Услов који се поставља у Преамбули Статута МКС – а у вези са надлежношћу Суда.

ну казне, односно других кривичних санкција; мешовита правна природа Статута МКС- а представља основ за проширивање надлежности овог међународног судског тела и на нова најтежа кривична дела.<sup>40)</sup>

## ЛИТЕРАТУРА

- Ambos K., Timmermann A.: "Terrorism and customary international law", in: Ben Saul (ed.), *Research handbook on international law and terrorism*, Elgar, 2014.
- Arnold R.: „Terrorism as a Crime Against Humanity under the ICC Statute“, in Giuseppe Nesi (ed.), *International Cooperation in Counter- Terrorism – The United Nations and Regional Organizations in the Fight Against Terrorism*, Burlington, 2013.
- Bassiouni M. Ch.: *Introduction to Symposium on The Teaching of International Criminal Law*, 1 Touro J. Transnat'l L. 129, 1988.
- Bassiouni M. Ch.: „The Sources and Content of International Criminal Law: A Theoretical Framework“, in: *1 International Criminal Law*, 1999.
- Bassiouni M. Ch., Wise E. M.: *Aut dedere aut Judicare: The Duty to Extradite or Prosecute in International Law*, Dordrecht, 1995.
- Бејатовић С.: „Међународна кривичноправна сарадња као инструмент сузбијања криминалитета“, у: *Савремене тенденције кривичне репресије као инструмент сузбијања криминалитета*, Бијељина, 2010.
- Wise E. M.: „International Crimes and Domestic Criminal Law“, 38 *De Paul. L. Rev.* 923, 1989.
- Wise E. M., Podgor E. S.: *International Criminal Law, Cases and Materials*, New York, 2000.
- Greenwood C.: „International law and the “war against terrorism”, *International Affairs*, Vol. 78, 2002.
- De Londras F.: "Terrorism as an International Crime“, in: Schabas W.A., Bernaz N.(eds), *Routledge International book of Criminal Law*, Routledge, 2010.
- Касеца А.: *Међународно кривично право*, Београд, 2005.
- Мајић М.: „Будућност примене међународног кривичног права на националном нивоу и постојеће алтернативе“, у: *Стање криминалитета у Србији и правна средства реаговања, III део*, Београд, 2009.
- Paust J.: „Terrorism as an International Crime“, in Giuseppe Nesi (ed.), *International Cooperation in Counter- Terrorism – The United Nations and Regional Organizations in the Fight Against Terrorism*, Burlington, 2013.
- Sassoli M.: „Terrorism and War“, *Journal of International Criminal Justice*, Vol.

40) О проширивању надлежности МКС и на кривично дело тероризма и позитивним ефектима на плану ефикасног гоњења терористичких аката националних држава, које ће не желећи да добију епитет неспособности и неспремности да сарађују у откривању ових деликата оптимизовати своју законодавну активност опширније: M. Mavany: „Terrorismus als Verbrechen gegen die Menschlichkeit - Analyse und Konsequenzen der Zuordnung zum Volker Strafrecht“, *ZIS*, 8/2007, p. 333.



4 - 5 /2006.

Saul B.: „Attempts to define Terrorism in International Law“, *Netherlands International Law Review*, LII , 2005.

Стојановић З.: *Међународно кривично право*, Београд, 2012.

Cassese A.: “The Multifaced Criminal Notion of Terrorism in International Law”, *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 4 - 5/2006.

Fillipo M. Di: „Terrorist Crimes and International Cooperation: Critical Remarks on the Definition of Terrorism in the Category of International Crimes“, *European Journal of International Law*, 3/08.

Hirsch J.H.: „Internacionalizacija kaznenog prava i kaznenopravne znanosti“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1/2005.

Шкулић М.: *Међународни кривични суд-надлежност и поступак*, Београд, 2005.

Шкулић М.: *Кривично процесно право*, Београд, 2015.

Шурлан Т.: „О потенцијалу тероризма за статус кривичног дела“, *Међународна политика*, 1143/2011.

***Ivana P. Bodrozic***

## **THE JURISDICTION OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT AND CRIMINAL OFFENCE OF TERRORISM**

### **Resume**

*This paper deals with the question of whether the international community in the process of development of legal instruments responds to contemporary forms of serious crime, terrorism identified as to the extent socially dangerous phenomenon, to be included in the subject matter jurisdiction of the only universal international judicial body of the International Criminal court and declare an international crime. Since the principles of international criminal law, its legal power draw from the generally accepted principles of national criminal law and substantive foundation of terrorism as a category of international criminal law must meet rigorous standards that apply to the design characteristics of the offense at the national level. What in the creation of norms of international criminal law in particular must be respected and the principle of solidarity and mutual trust between the two countries, which means the limitation of the sovereignty of the countries in the direction of transferring part of their responsibilities to the supranational institutions of the international community, as*

*is the ICC. In support of this author after considering different options for recognizing terrorism as a criminal act of subject matter jurisdiction of the ICC is a number of arguments in favor of recognition capabilities and forecasting of international terrorism as a separate criminal offense for which the ICC had jurisdiction pro futuro.*

**Keywords:** *criminal offence of terrorism, international criminal offense, the International Criminal Court, the subject-matter jurisdiction, war crimes, crimes against humanity*

---

\* Овај рад је примљен 1. априла 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку редакције 22. априла 2016. године.